

2. Guiding Principles on Internal Displacement E/CN.4/1998/53/Add.2.
URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/internal_displacement_principles.shtml

Гриб Анна Миколаївна

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РЕАЛІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМІВ РАДИ ООН З ПРАВ ЛЮДИНИ В РЕЗУЛЬТАТІ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Результат глибинних правових перетворень на тлі Другої світової війни – укладання статуту «нової» глобальної міжнародної організації від 26.06.1945, зокрема, заснування ООН; сприяння міжнародному співробітництву у вирішенні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного та гуманітарного характеру, в заохоченні та розвитку поваги до прав людини і основних свобод для всіх, без розрізнення раси, статті, мови та релігії (ст. 1 Статуту ООН).

Задля досягнення цілей у структурі ЕКОСОР (ст. 68 Статуту) 10.12.1946 створено функціональну Комісію ООН з прав людини – універсальний контролюючий орган у сфері захисту прав людини та основоположних свобод із широкими повноваженнями щодо контролю за дотриманням прав людини, проводити дослідження у сфері захисту прав людини та надавати рекомендації та пропозиції ЕКОСОР, готувати проекти міжнародних документів щодо прав людини, розглядати скарги про грубі та масові порушення прав людини згідно процедури 1503 резолюції ЕКОСОР (1); засновувати механізм спеціальних процедур та співпрацювати з іншими міжнародними органами у галузі захисту прав людини.

Роль та діяльність Комісії – значний внесок у розуміння прав людини, формування універсальних міжнародних стандартів прав людини та розвиток міжнародного співробітництва в окресленій сфері. Однак, окремо, діяльність

Комісії піддавалась критиці неодноразово, наголошувалось на надмірній заполітизованості, та необхідності реформування цього органу.

Результат реформи універсального контрольного механізму захисту прав людини – прийняття Генеральною Асамблеєю ООН Резолюції про заснування Ради ООН з прав людини від 15.03.2006 60/251, що стала правонаступницею Комісії ООН з прав, та перейняла на себе частину її повноважень, виведена зі складу ЕКОСОР як функціональна комісія; набула статусу спеціального органу ООН, який покладено головну відповідальність організації за дотримання прав і свобод людини у світі.

Юристів-теоретиків, та практиків діяльності Комісії ООН з прав людини, та Ради ООН з прав людини приваблювала завжди, та науковими пошуками займалися, наприклад, М. Антонович, В. Манукян, С. Наливайко, М. Черкес, С. Асірян.

У працях вчених діяльність Комісії/Ради досліджена поверхово, та недостатньо повно. На тлі набуття формального наступництва членом-засновником ООН (постійним членом Ради Безпеки ООН) статусу країни-терорист, триваючої фактично не лише збройної агресії РФ проти України, виконані дослідження діяльності Ради ООН з прав людини потребують переосмислення.

Експертний корпус Ради ООН з прав людини включає 47 представників різних правових систем, обрані ГА ООН за справедливим географічним критерієм, та рівним представництвом.

Мета Ради ООН з прав людини – захист прав і основних свобод людини на справедливій та рівній основі, плекання поваги до громадянських, політичних, економічних, соціальних та культурних прав людини, незалежно від раси, статі, мови чи релігії, на основі принципів універсальності, об'єктивності, співробітництва, що корелюється із Статутом ООН, здійснення ефективної координації, інтеграційної діяльності щодо прав людини у системі ООН (співробітництво з УПВКЛ, та подача до ГА ООН щорічних звітів про результати діяльності).

Провідними механізмами діяльності Ради ООН з прав людини є спеціальні процедури ООН (тематичні та кранові мандати, надані спеціальним доповідачам, спеціальним представникам, незалежним експертам і робочим групам, які здійснюють моніторинг, проводять дослідження, консультації і представляють відкриті звіти за тематичними питань, що стосуються дотримання прав людини в конкретних країнах).

Наріжним стрижнем спеціальних процедур є незалежність та практичний досвід утримувачів мандатів спеціальних процедур та безпосередній доступ утримувачів мандатів до інформації через підтримання контактів з урядами та іншими зацікавленими сторонами, зокрема, у ході їх візитів до країн.

Станом на жовтень 2022 року під егідою Ради ООН з прав людини діють 45 тематичних та 14 країнових мандатів, завдяки яким вдалося вирішити низку проблем щодо порушень прав людини, з якими зіштовхнулися окремі особи чи групи осіб, та були прийняті відповідні заходи з покращення ситуації.

На рівні із спеціальними процедурами важливе місце займає універсальний періодичний огляд (УПО) – циклічний огляд виконання всіма країнами членами ООН їхніх зобов'язань у галузі прав людини відповідно до міжнародних угод та зробити оцінку обставин факту порушення прав людини з метою запобігання аналогічним випадкам в усіх державах-членах. УПО здійснюється робочою групою по універсальному періодичному огляду при Раді ООН з прав людини, а цикл проведення УПО складає 4,5 роки. За час функціонування Ради ООН з прав людини, УПО вже продемонстрував свою ефективність як справедливий, транспарентний механізм, який діє на основі принципу рівних підходів та критеріїв до усіх без винятку країн, а кінцевою ціллю УПО є покращення ситуації з правами людини у світі та усунення порушень прав людини у світі.

Акцентною є процедура подачі скарг, якою замінено процедуру 1503 і запроваджено нову процедури розгляду скарг щодо систематичних, грубих та достовірно підтверджених порушень всіх прав людини і основних свобод, що мали місце в будь якій точці світу (Резолюція Ради ООН з прав людини «Про

інституціональне будівництво Ради ООН з прав людини» від 16.06.2007 № 5/1). Порівнюючи процедуру 1503 та нову форму розгляду скарг, остання є безсторонньою, ефективною та більше орієнтована на жертв порушених прав.

Важлива форма діяльності Ради ООН з прав людини – повноваження ініціювати створення міжнародних незалежних комісій по розслідувані фактів порушення прав людини, комісій по правам людини та місій по установлені фактів порушення прав людини у світі чи в певному регіоні світу, наряду із Радою Безпеки ООН та УПВКЛ.

Органи уповноваженні проводити розслідування створюються для реагування на ситуації серйозних порушень положень міжнародного гуманітарного права в галузі прав людини, збору та формуванню доказової бази для сприяння притягненню до відповідальності винних та боротьбі з безкарністю.

Зокрема, Радою ООН з прав людини у зв'язку із чисельними фактами порушення прав людини в Україні, та збройною агресією рф проти України, ініційована Резолюція «Положення в галузі прав людини в Україні, що склалася в результаті російської агресії» від 04.03.2022 № 49/1. Засновано Незалежну комісію по розслідуванні злочинів агресії проти України в результаті збройної агресії рф, та окреслені повноваження щодо збору, об'єднання та аналізу доказів порушень та зловживань, включаючи гендерний аспект, а також систематичного реагування і збереження інформації, документації і доказів, включаючи опитування і матеріали судово-медичної експертизи; встановлення фактів, обставин і першопричин будь яких порушень і зловживань, а також доповнення, консолідування і розвитку роботи моніторингової місії по правам людини в Україні в тісній координації з місією та УПВКЛ; за результатами діяльності звітування перед Радою ООН з прав людини та Генеральною Асамблеєю ООН.

Окреслене свідчить, що Рада ООН прав людини є спеціальним органом ООН у сфері захисту прав і свобод людей у світі, та від імені ООН без будь-

яких розрізень за забезпечення, сприяння дотриманню та захисту прав і свобод несе відповідальність

Цілі діяльності досягаються завдяки розгалуженому механізму роботи: механізму спеціальних процедур, універсального періодичного огляду, механізму подачі скарг та проведення розслідувань, шляхом створення спеціальних комісій.

Замість висновку. Для України участь у роботі Ради та членство в РПЛ, варто розглядати як важливий інструмент зовнішньої політики України, підтвердження дотримання основоположних принципів, закріплені Загальною декларацією прав людини, та готовності відігравати активну роль на міжнародній арені, забезпечення дотримання та захист прав людини та основоположних свобод в результаті збройної агресії РФ проти України, та налагодження ефективного міжнародного співробітництва в цій сфері, спрямованого, насамперед, на адаптацію норм та стандартів у сфері захисту прав людини до європейських у світлі курсу України на європейську інтеграцію.

Джерела:

1. Всеобщая декларация прав человека : принята Генеральной Ассамблеей ООН 10 грудня 1948 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 08.11.2022).

2. Резолюция 1503 (XLVIII) Экономического и социального совета от 27 мая 1970 года с изменениями, внесенными в нее Резолюцией 2000/3 от 19 июня 2000 года. URL: <https://www.ohchr.org/ru/HRBodies/HRC/> (дата звернення: 08.11.2022).

3. Антонович М. Україна в міжнародній системі захисту прав людини : теорія і практика : монографія / М. Антонович. Київ : Києв.-Могилян. акад., 2007. 381 с.

4. Рада ООН з прав людини. URL: <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2602-human-rights> (дата звернення: 08.11.2022).

5. Створення та діяльність Комісії ООН з прав людини (1946-2006 рр.). *Науковий вісник Херсонського державного університету: Серія Юридичні науки*. Випуск 4. Том 2 (2013). С. 174-106.

Харитонов Роман Феліксович

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Гроза Андрій Андрійович

*здобувач факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

МІСЦЕ РАДИ ЄВРОПИ В

МІЖНАРОДНІЙ СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

На сьогодні тема захисту прав людини є однією з найбільш актуальних в міжнародному праві, що зумовлено прагненням країн, не дивлячись на погіршення політичної, економічної, соціальної, гуманітарної, екологічної обстановки, вибудовувати політику співпраці у галузі захисту прав людини, сприяти узгодженню свого законодавства з європейськими нормами і стандартами, відповідно розділяючи європейські цінності, головними постулатами яких є повага до прав і свобод людини і громадянина, визнання принципу верховенства права, зміцнення демократії. Це явище обумовлюється, переважно, тим, що державам як суб'єктам міжнародного права буває досить складно кожній окремо забезпечувати права людини на гідному рівні. З огляду на це, особливу роль у вирішенні даної проблематики відіграє Рада Європи для якої підтримання міжнародних відносин і міжнародного співробітництва між державами в даній галузі є ключовим напрямом діяльності.